

Pokazatelji ekonomske isključenosti među Hrvatima i nacionalnim manjinama u Republici Hrvatskoj

ZORAN ŠUČUR*

Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

Izvorni znanstveni rad

UDK: 338.2 : 364.12-054.7(497.5)

doi: 10.3935/rsp.v16i2.837

Primljeno: siječanj 2009.

Glavni je cilj istraživanja bio analizirati raspodjelu kućanskog dohotka u Hrvatskoj između etničkih skupina (Hrvata i nacionalnih manjina) u donjem dijelu dohodovne distribucije. Drugi je cilj ovoga istraživanja bio analizirati osnovna sociodemografska obilježja kućanstava iz etničkih skupina koja se nalaze u donjih 20% dohodovne distribucije. Treći je cilj bio utvrditi razlike u položaju pripadnika etničkih skupina na tržištu rada. Izvor podataka bilo je Europsko istraživanje o kvaliteti života, koje je u Hrvatskoj proveo UNDP u 2006. godini. Zbog ograničenih subuzoraka manjinskih skupina, podaci za većinsku skupinu uspoređivani su s podacima za srpsku i »ostale nacionalne manjine« (12 nacionalnih manjina). Udio Srba koji žive u kućanstvima s niskim dohotkom oko dva i pol puta je veći od udjela Hrvata, dok je udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina u kućanstvima s niskim dohotkom za otprilike 50% veći od udjela Hrvata. Dob, tip kućanstva, obrazovanje, broj zaposlenih u kućanstvu i regionalna pripadnost objašnjavaju oko dvije trećine ukupne razlike u broju osoba s niskim dohotkom između Hrvata i srpske nacionalne manjine i tri četvrtine razlike između Hrvata i ostalih manjina. Broj zaposlenih u kućanstvu objašnjava gotovo najveći dio spomenutih razlika. Srbi znatno češće od Hrvata i ostalih manjinskih skupina ostvaruju novčanu socijalnu pomoć ili means-tested naknade i imaju nepovoljniju poziciju na tržištu rada. Na temelju dobivenih rezultata predlažu se određene mjere socijalne politike radi smanjenja jaza u udjelu osoba s niskim dohotkom između većinske i manjinskih grupa.

Ključne riječi: ekonomska isključenost, dohodovna distribucija, kućanstva s niskim dohotkom, nacionalne manjine, Hrvatska.

UVOD

Moderna društva multikulturalna su i multietnička društva.¹ Zato je važno ana-

lizirati i pratiti položaj etničkih (nacionalnih) manjina s pravnog, ekonomskog, političkog i drugog stajališta. Najnovija istraživanja pokazuju da je etnička pripad-

* Zoran Šučur, Pravni fakultet/Faculty of Law, Nazorova 51, 10 000 Zagreb, Hrvatska/Croatia, zsucur@yahoo.com

¹ Ovaj rad nastao je u okviru rada na projektu Pokazatelji socijalne kohezije i razvoj hrvatskoga socijalnog modela (066-0661686-1432), provedenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

nost i dalje vrlo važan čimbenik koji utječe na društvene i životne šanse pojedinaca. U tom je smislu razumljiv interes znanstvenika za neklasne oblike socijalnih podjela: posebice za etničke i spolne nejednakosti (Anthias, 2001.). Istraživanje Eurobarometra iz 2006. godine pokazalo je da građani zemalja EU-a smatraju da je diskriminacija na temelju etničkog podrijetla raširenija od ostalih tipova diskriminacije: na temelju invaliditeta, dobi, spola, seksualne orijentacije ili religijskog uvjerenja (Eurobarometer, 2007.). To znači da pripadnost pojedinca određenim manjinskim etničkim grupama povećava vjerojatnost za njegovu marginalizaciju i socijalno isključivanje. Prije svega, smatra se da je diskriminacija prema nacionalnim manjinama važna komponenta siromaštva i drugih oblika ekonomske isključenosti (nezaposlenosti, stambene deprivacije, itd.). U gotovo svim zemljama etničke, religijske i druge manjine imaju veću vjerojatnost da će imati niske prihode, lošije fizičke životne uvjete, ograničen pristup tržištu rada, zemljištu, kreditima, obrazovanju, zdravstvenim i drugim uslugama. Pripadnici etničkih manjina u pravilu su brojniji među siromašnima nego što je njihov udio u ukupnome stanovništvu. Na primjer, stope siromaštva etničkih manjina i urođenika u Vijetnamu, Peruu, Indiji i Brazilu veće su 30%-80% od opće stope siromaštva (Justino i Litchfield, 2003.; Gradin, 2007.). Razlike u siromaštvu među etničkim grupama evidentne su i u zapadnim razvijenim zemljama. Najviše je istraživanja o siromaštvu među etničkim i rasnim skupinama provedeno u SAD-u. Sva istraživanja pokazuju da su stope siromaštva crnaca ili hispanika značajno (otprilike dvostruko) veće nego stopa siromaštva bijelaca, dok je stopa siromaštva Azijata tek nešto veća nego bijelaca (Gradin, 2008.; Galster, Quercia, Cortes i Male-

ga, 2003.). Također je utvrđeno da postoje velike razlike u opsegu siromaštva djece: stopa dječjeg siromaštva bijelaca u 2000. godini bila je trostruko manja nego stopa siromaštva djece crnaca i hispanika te 50% manja od stope siromaštva djece Azijata (Lichter, Qian i Crowley, 2005.). Osim toga, stopa siromaštva imigranata 2004. godine bila je 50% veća od stope siromaštva stanovnika rođenih u SAD-u (Hernandez, 2004., prema Lichter, Qian i Crowley, 2005.).

U zemljama EU-a još uvijek nema dovoljno empirijskih podataka na temelju kojih bismo mogli kvantificirati razlike u etničkim stopama siromaštva ili stopama nezaposlenosti. Uzrok tome je što upitnici kojima se prikupljaju podaci o dohotku ili situaciji na tržištu rada ne sadrže informacije o etničkoj pripadnosti ili su subuzorci ispitanika iz etničkih manjina premaleni za donošenje bilo kakvih validnih zaključaka. To ne znači da se ne posvećuje pozornost socijalno ranjivim etničkim skupinama. Gotovo svi memorandumi o socijalnom uključivanju članica EU-a upozoravaju na povećane rizike siromaštva i socijalne isključenosti među Romima i drugim etničkim manjinama. Osim toga, treba spomenuti britansko istraživanje (Kenway i Palmer, 2007.; Platt, 2007.) koje je pokazalo da je stopa relativnog siromaštva među etničkim manjinama dvaput veća (40%) od stope siromaštva bijelih Britanaca (19%). Etničke manjine u Britaniji imaju veću vjerojatnost da će biti siromašne u svim tipovima kućanstava i bez obzira na radni status. Međutim, nemaju sve etničke manjine istu dohodovnu poziciju (Berthoud, 1998.). Stope siromaštva razlikuju se među samim etničkim, odnosno rasnim manjinama (npr. Bangladešani, Pakistanci i crni Afrikanci imaju veće stope siromaštva nego Indijci ili crni Karibljani). Određena sociodemografska obilježja etničkih manjina (dobna

Zahvaljujem se UNDP-u Hrvatska što mi je dopustio korištenje baze podataka iz istraživanja »Kvaliteta života i rizik od socijalne isključenosti« iz 2006. godine.

struktura, tip obitelji i radni status članova kućanstva) zajedno objašnjavaju polovicu razlike u stopama siromaštva između etničkih manjina i bijelih Britanaca.

Vrlo su rijetka istraživanja ekonomske isključenosti među etničkim manjinama u bivšim socijalističkim zemljama. Možemo pretpostaviti da je tranzicijski proces negativno utjecao na položaj etničkih manjina, u smislu rasta nezaposlenosti, smanjenja socijalne sigurnosti, gubitka prava na socijalne naknade, porasta diskriminacije i slično (Tomova, 1998.; Evas, 2003.). U većini tranzicijskih zemalja nešto je detaljnije istraživani položaj Roma. Stope apsolutnog siromaštva među romskim stanovništvom u zemljama jugoistočne Europe nekoliko su puta veće od stopa siromaštva neromske većine (Ringold, Orenstein i Wilkens, 2003.; UNDP, 2006.a).

Kada se radi o Hrvatskoj, također možemo konstatirati da nema istraživanja u kojima bi se komparativno analizirali pokazatelji socijalne isključenosti većinske grupe i nacionalnih manjina. Ključni upitnici Državnog zavoda za statistiku (DZS) kojima se na godišnjoj ili polugodišnjoj razini prikupljaju podaci o dohotku i potrošnji kućanstava (anketa o potrošnji kućanstava) te o položaju na tržištu rada (anketa o radnoj snazi) ne sadrže pitanje o nacionalnoj pripadnosti. Općenito su rijetka istraživanja koja se dotiču ekonomske ili socijalne isključenosti etničkih manjina. Jedno istraživanje provedeno na relativno ograničenom uzorku Hrvata i pripadnika četiriju nacionalnih manjina (Srba, Čeha, Talijana i Slovenaca) pokazalo je da nema statistički značajne razlike između nacionalnih manjina i Hrvata u pogledu općeg zadovoljstva životom (Lučev i Tadinac, 2008.). I. Kanižaj (2006.) zaključio je, analizirajući novinske napise u razdoblju od 2001. do 2005. godine, da se najveći broj tekstova o socijalnim i egzistencijalnim pitanjima nacionalnih manjina odnosio dominantno na Rome. Zbog krajnje

nepovoljnih uvjeta u kojima žive, ekonomski i društveni položaj Roma češće je istraživani nego položaj drugih nacionalnih manjina. Izrađeni su i usvojeni nacionalni programi i strategije (Nacionalni program za Rome, 2003.; Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015., 2005.) kako bi se na sustavan i obuhvatan način poboljšali životni uvjeti Roma i pospješila njihova društvena integracija. U Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, siromaštvo među Romima raširenije je i dublje nego među Hrvatima ili pripadnicima drugih nacionalnih manjina. U 2004. godini stopa apsolutnog siromaštva Roma (prema međunarodnoj liniji od 4,3\$ dnevno po osobi) bila je oko 5 puta veća od stope siromaštva ne-Roma koji su živjeli u blizini romskih naselja (Šućur, 2005.; UNDP, 2006.a). Velika je, također, razlika između stopa nezaposlenosti Roma i ne-Roma (UNDP, 2006.a). S obzirom da je dosadašnja pozornost bila posvećena uglavnom romskoj manjini, ovaj rad ima za cilj ukazati na razlike u ekonomskoj isključenosti između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina u Hrvatskoj.

Još jednom valja upozoriti na manjak istraživanja o dohodovnoj situaciji i siromaštvu etničkih grupa kako u Hrvatskoj tako i u EU-u. Za spomenuti manjak informacija odgovorna je dijelom i službena statistika koja ne objavljuje pokazatelje siromaštva i ekonomske nejednakosti prema etničkoj pripadnosti (standardizirani upitnici kojima se redovito prikupljaju podaci o dohotku ne sadrže varijablu etničke pripadnosti). Jasno je da nema ni podataka o dinamici siromaštva i nejednakosti unutar etničkih grupa. Stoga je jedno od mogućih rješenja uključivanje varijable etničke pripadnosti u službene statističke upitnike te provedba istraživanja s kvotnim uzorcima. Čak i onda kada se u istraživačkim upitnicima nalazi varijabla etniciteta, pojavljuje se problem malih subuzoraka iz manjinskih etničkih grupa, koji se dijelom može riješiti kroz agregiranje podataka iz više godina

(iako se na taj način ispušta mogućnost za praćenje dinamike određene pojave).

METODOLOGIJA

Ciljevi rada

Pojam socijalne isključenosti višedimenzionalni je koncept, što znači da obuhvaća ekonomsku, političku, kulturnu, institucionalnu, prostornu i druge dimenzije (Šućur, 2004.). Pozornost je u ovom radu usmjerena na ekonomsku isključenost. Ekonomsku dimenziju isključenosti mjerit ćemo prvenstveno na objektivan način: preko razine dohotka kojim pojedinci ili kućanstva raspoloža te preko položaja na tržištu rada.

Glavni je cilj istraživanja bio analizirati raspodjelu kućanskog dohotka u Hrvatskoj između etničkih skupina (Hrvata i nacionalnih manjina), s tim da je pozornost prvenstveno bila usmjerena na analizu dohotka kućanstava koja se nalaze u donjem dijelu dohodovne distribucije (u donjem dohodovnom kvintilu). Razlog usmjerenosti na donjih 20% dohodovne distribucije u tome je što su relativno siromašni u Hrvatskoj koncentrirani isključivo u tom kvintilu (Državni zavod za statistiku, 2005., 2008.). U tom se smislu analiza donjeg dijela dohodovne distribucije svodi na analizu relativnog siromaštva među nacionalnim skupinama. Drugi je cilj ovoga istraživanja bio analizirati osnovna sociodemografska obilježja kućanstava (dob, sastav, radni status, geografska pripadnost i sl.) iz pojedinih etničkih skupina koja se nalaze u donjih 20% dohodovne distribucije. Treći je cilj bio utvrditi razlike u položaju pripadnika etničkih skupina na tržištu rada.

Definiranje koncepta niskog dohotka

Kako bi se uspoređivalo ekonomsko blagostanje kućanstava različitih sociodemografskih obilježja, ukupni mjesečni

dohodak svakog kućanstva pretvoren je u tzv. ekvivalentni dohodak koristeći modificiranu OECD-ovu ljestvicu, koja prvom odraslom članu kućanstva pripisuje koeficijent 1, ostalim odraslim članovima kućanstva koeficijent 0,5, a djeci (mlađoj od 15 godina) koeficijent 0,3. Ekvivalentni kućanski dohodak izračuna se na način da se ukupni neto mjesečni dohodak podijeli sa zbrojem koeficijenata koji se pripisuju svakom članu kućanstva. Na kraju se svakom članu kućanstva pripisuje isti ekvivalentni dohodak. Na temelju visine ekvivalentnog mjesečnog dohotka ispitanici se mogu podijeliti u dohodovne razrede (percentile). U ovom je radu uzorak podijeljen u pet dohodovnih razreda (kvintila). Kao što je već spomenuto, analiza dohodovnih razlika u ovom je radu bila ograničena na donji kvintil (donjih 20% kućanstava), koji možemo uvjetno označiti i kao »relativno siromašne«. Ključno je pitanje: zašto u ovom radu nismo definirali prag relativnog siromaštva u skladu sa službenom linijom siromaštva EU-a (60% medijana ekvivalentnog nacionalnog dohotka), koju koristi i DZS? Razlog je u nekim ograničenjima Europskog istraživanja o kvaliteti života (*European Quality of Life Survey – EQLS*) koje je bilo izvor podataka za ovaj rad. Naime, primarni cilj EQLS-a nije precizna analiza ukupnog dohotka ili pojedinih komponenti dohotka, kao što je to cilj ankete o potrošnji kućanstava koju svake godine provodi DZS. Za razliku od DZS-a, koji detaljno (nizom pitanja) prikuplja informacije o svakoj komponenti dohotka, u EQLS-u ispitanici su temeljem samo jednog pitanja procjenjivali svoj ukupni mjesečni neto dohodak. Osim toga, ispitanici nisu navodili precizan iznos svog mjesečnog dohotka, već su se svrstavali u dohodovne razrede, čiji se raspon kretao od 500 do 1 000 kuna. S obzirom da nismo imali točan iznos kućanskog dohotka, prilikom izračuna ekvivalentnog dohotka pošli smo od pretpostavke da sva kućanstva u određenom dohodovnom

razredu imaju mjesečni kućanski dohodak koji odgovara prosječnom dohotku tog dohodovnog razreda. Stoga možemo opravdano pretpostaviti da je procjena dohotka u EQLS-u nedovoljno precizna i da je dohodak u određenoj mjeri podcijenjen. S druge strane, nismo mogli koristiti anketu o potrošnji kućanstava kao izvor podataka za ovo istraživanje jer upitnik ne sadrži pitanje o nacionalnoj pripadnosti. Ukoliko bismo primijenili službenu liniju siromaštva (60% medijana nacionalnog dohotka) na podatke iz EQLS-a, dobili bismo značajno (desetak posto) veće stope relativnog siromaštva nego temeljem ankete o potrošnji kućanstava. Stoga smo odlučili analizu ograničiti na one koji se nalaze u donjih 20% dohodovne distribucije. Granica donjeg kvintila predstavlja liniju relativnog siromašna ili prag ispod kojega se nalaze kućanstva s »niskim dohotkom« (*low-income households*). Ovakvo određivanje praga relativnog siromaštva ili niskog dohotka u određenoj je mjeri proizvoljno, kao što je proizvoljno i određenje službene linije siromaštva (60% medijana nacionalnog dohotka).

Uzorak i izvor podataka

Kao izvor podataka korišteno je Europsko istraživanje o kvaliteti života, koje je 2006. godine proveo UNDP Hrvatska (UNDP, 2007.). Uzorak je bio reprezentativan i obuhvaćao je osobe stare 18 i više godina, slučajno odabrane u kućanstvu. Ukupni je uzorak obuhvatio 8 534 kućanstva i bio je reprezentativan na razini županija. U svakoj je županiji odabrano 50 lokacija anketiranja, a izbor lokacija obavljen je sistematskim izborom s liste naselja Republike Hrvatske, poredanih po županijama i stupnju urbaniziranosti. Vjerojatnost izbora naselja kao moguće lokacije anketiranja bila je razmjerna broju stanovnika, s mogućnošću ponovnog izbora istog naselja. Na taj je način postignut zadovoljavajuć

prostorni raspored i odnos između urbanog i ruralnog stanovništva. Istraživanje je provedeno anketnom metodom u prvom dijelu 2006. godine. Polazeći od ciljeva ovoga rada, iz ukupnog smo uzorka isključili ispitanike koji se nisu nacionalno izjasnili ili pripadaju etničkim skupinama koje nismo analizirali u ovom radu (što je objašnjeno u nastavku ovog potpoglavlja).

Prvotni je cilj ovoga rada bio istražiti razlike u distribuciji kućanskog dohotka između Hrvata i pojedinih nacionalnih manjina. Međutim, suočili smo se s problemom da su subuzorci iz pojedinih nacionalnih manjina, osim srpske, bili premaleni, tako da na takvim podacima nije bilo moguće raditi statističke analize niti temeljiti generalizacije. Zato smo odlučili uspoređivati podatke koji se odnose na Hrvate s podacima za srpsku manjinu i ostale nacionalne manjine zajedno. Termin »ostale nacionalne manjine« uključuje ispitanike iz sljedećih manjina: Bošnjak, Albanac, Crnogorac, Čeh, Mađar, Makedonac, Nijemac, Rusin, Slovak, Slovenac, Talijan i Židov (tablica 1.). To znači da smo iz analize isključili nacionalno neopredijeljene i one koji su naveli da pripadaju nekoj drugoj etničkoj grupi (među njima su se mogli nalaziti i oni koji se regionalno izjašnjavaju) te Rome zbog njihova specifičnog statusa i životnih uvjeta. Izdvojili smo Srbe od ostalih manjina zbog dva razloga. Prvo, radi se o brojčano najvećoj manjini u Hrvatskoj (broj pripadnika srpske manjine veći je od ukupnog broja pripadnika svih ostalih nacionalnih manjina). S druge strane, ratni sukob tijekom 1990-ih zapravo je bio sukob između Hrvata i dijela pripadnika srpske nacionalne manjine. Taj je sukob bitno utjecao na odnose između većinske grupe (Hrvata) i srpske nacionalne manjine, ali i na ukupni položaj Srba. Romska manjinska skupina isključena je iz analize zbog toga što su životni uvjeti ove manjine bitno drugačiji od životnih uvjeta ostalih nacionalnih manjina, pa bi podaci za Rome mo-

gli »iskriviti« pokazatelje koji se odnose na ukupnu manjinsku populaciju (isključujući Srbe). Najbolje bi bilo da smo mogli Rome analizirati kao odvojenu etničku skupinu, ali je njihov broj u uzorku bio premalen (21). Osim toga, Hrvatska je poduzimala i poduzima niz sustavnih mjera upravo s ciljem da se poboljšaju krajnje nepovoljne životne okolnosti u kojima Romi žive (nacionalni programi i strategije za Rome).

Tablica 1.

Udio etničkih grupa u stanovništvu i uzorku

Etnička skupina	Popis stanovništva (2001.)		EQLS (2006.)	
Hrvati	3 977 171	(89,6%)	7 553	(93,3%)
Srbi	201 631	(4,5%)	290	(3,6%)
Ostale nacionalne manjine*	115 474	(2,6%)	185	(2,3%)

* Bošnjak, Albanac, Crnogorac, Čeh, Mađar, Makedonac, Nijemac, Rusin, Slovak, Slovenac, Talijan, Židov.

Valja konstatirati da je u uzorku više Hrvata nego što je njihov udio u stanovništvu, dok je broj Srba za jedan postotni bod manji nego u stanovništvu. Općenito su manjine u ukupnom uzorku slabije predstavljene nego većinska skupina. Kako je anketiranjem unutar svakog kućanstva slučajnim izborom obuhvaćen jedan član stariji od 17 godina, to znači da subzorci iz etničkih skupina uključuju ispitanike koji žive u jednonacionalnim, ali i višenacionalnim kućanstvima. Tako, na primjer, subzorak Srba obuhvaća i one pripadnike srpske manjine koji žive u kućanstvima s Hrvatima ili pripadnicima drugih etničkih skupina. Temeljem ovog istraživanja nije bilo moguće analizirati dohodovnu situaciju mladih i djece (ispod 18 godina) iz različitih etničkih grupa.

Metode analize i obrade podataka

Kako bi se objasnile razlike u udjelu ili stopama kućanstava iz različitih etničkih skupina unutar donjeg kvintila, korištena je tehnika koju neki nazivaju tehnikom »standardizacije« (Kenway i Palmer, 2007.). Ova se tehnika sastoji u tome da se

stope ili udjeli kućanstava unutar donjeg kvintila koji se odnose na neku specifičnu etničku (referentnu) grupu (u ovom radu to su Hrvati kao pripadnici većinske grupe) primijene na demografsku strukturu druge etničke (manjinske) grupe (dobnu, spolnu i sl.). Kada se primijeni spomenuta tehnika, dobije se simulirana ili »imputirana« stopa, koja se uspoređuje s aktualnom stopom prve i druge grupe. Razlika između

imputirane stope i aktualne stope referentne etničke grupe (na temelju nekog demografskog obilježja) zapravo predstavlja dio ukupne razlike između stopa kućanstava s niskim dohotkom između dviju etničkih grupa koji je objašnjen tim demografskim obilježjem. Drugim riječima, razlika između imputirane stope i aktualne stope referentne grupe govori o tome za koliko demografska struktura određene manjinske etničke grupe podiže aktualnu stopu referentne grupe (imputirana stopa je stopa koju bi imala referentna grupa kada bi njena demografska struktura bila ista kao ona određene etničke manjinske grupe). Nasuprot tome, razlika između imputirane i aktualne stope kućanstava s niskim dohotkom određene etničke (manjinske) grupe predstavlja dio ukupne razlike dviju etničkih grupa koji nije objašnjen tom demografskom varijablom. Ova tehnika ima smisla pod uvjetom da se podgrupe unutar neke etničke (manjinske) grupe i referentne grupe bitno razlikuju po svojoj veličini te da stope koje se tiču nekog obilježja značajno variraju između podgrupa unutar referentne grupe. Osim toga, treba biti oprezan

prilikom interpretacije utjecaja pojedinih varijabli između kojih postoji interakcija. Kenway i Palmer (2007.) upozoravaju na opasnost generaliziranja rezultata i pridavanja važnosti malim razlikama (*over-interpretating*).

Također je prilikom analize razlika u pojedinim obilježjima između etničkih skupina korišten hi-kvadrat test.

REZULTATI I RASPRAVA

Sociodemografska struktura etničkih skupina i distribucija niskog kućanskog dohotka

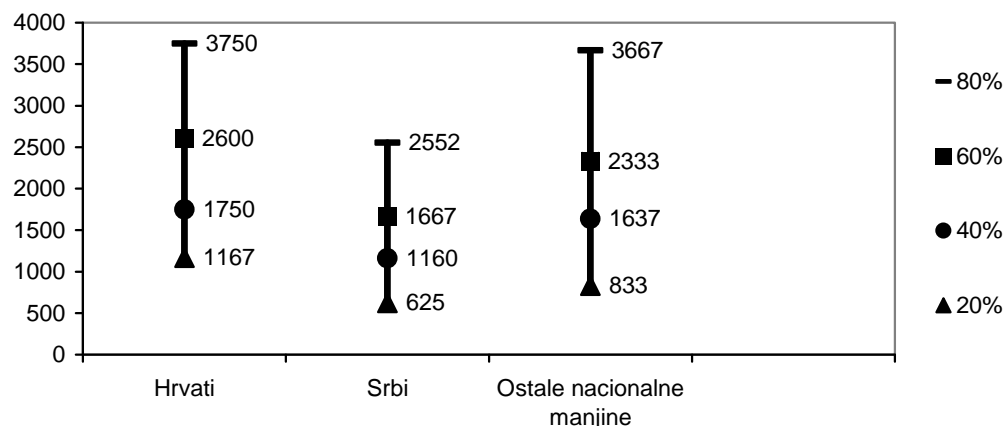
Ako se osvrnemo na distribucije raspoloživog kućanskog dohotka unutar etničkih skupina, onda je odmah razvidno da se distribucija unutar srpske manjinske skupine razlikuje od distribucija unutar većinske grupe i ostalih manjinskih skupina (slika 1.). Srpska manjinska skupina ima uži interkvartilni raspon (tablica 2.) i raspolaže manjim ukupnim kućanskim dohotkom, bez obzira na dohodovne kvintile. Na primjer, granica drugog kvintila unutar srpske manjine odgovara granici prvog kvintila

među Hrvatima ili granica trećeg kvintila unutar srpske manjine gotovo odgovara granici drugog kvintila među pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Srpska manjina ima niži prosječni kućanski dohodak od ostalih etničkih skupina, ali veće dohodovne nejednakosti nego Hrvati ili ostale nacionalne manjine, ukoliko ih mjerimo preko omjera krajnjih kvintila (S80/S20).

S obzirom da nas zanima prvenstveno distribucija kućanstava i osoba iz etničkih grupa u donjem dijelu distribucije, prvo smo htjeli utvrditi udjele osoba iz etničkih grupa u prvom kvintilu (odnosno s niskim dohotkom) unutar ukupne dohodovne distribucije, koja se odnosi na ukupni uzorak Republike Hrvatske (tablica 3.). Vidimo da oko 47% Srba živi u kućanstvima s niskim dohotkom, u odnosu na petinu Hrvata i oko 29% pripadnika ostalih nacionalnih manjina. S druge strane, udio osoba srpske nacionalnosti u gornjem, najbogatijem kvintilu dvostruko je manji nego udio Hrvata ili pripadnika ostalih nacionalnih manjina. Udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina u gornjem kvintilu tek je za jedan postotni bod manji od udjela Hrvata.

Slika 1.

Kvintilne granice ekvivalentnog kućanskog dohotka unutar etničkih skupina (u kunama)

Tablica 2.
Obilježja dohodovnih distribucija unutar etničkih grupa

Pokazatelji	Hrvati	Srbi	Ostale nacionalne manjine
Aritmetička sredina	2 665,4	1 842,1	2 363,2
Standardna greška	26,28	123,62	128,61
95% interval pouzdanosti aritmetičke sredine - donja granica	2 613,9	1 598,7	2 109,2
- gornja granica	2 716,9	2 085,6	2 617,2
Korigirana aritmetička sredina (uklonjene ekstremne vrijednosti: 5% najvećih i 5% najmanjih vrijednosti)	2 451,6	1 603,0	2 254,9
Medijan	2 250,0	1 250,0	2 006,6
Standardna devijacija	2 099,0	1 953,9	1 617,8
Interkvartilni raspon (udaljenost između trećeg i prvog kvartila)	2 321,4	1 574,3	2 133,7
Skewness (mjera asimetričnosti distribucije)	3,428	4,656	1,054
Standardna greška	0,031	0,154	0,193
Kurtosis (mjera raspršenosti distribucije)	25,246	34,187	0,935
Standardna greška	0,061	0,307	0,384
S80/S20 (omjer prosječnog dohotka donjeg i gornjeg kvintila)	7,7	9,9	8,0

Tablica 3.
Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina u kvintilima ukupne dohodovne distribucije

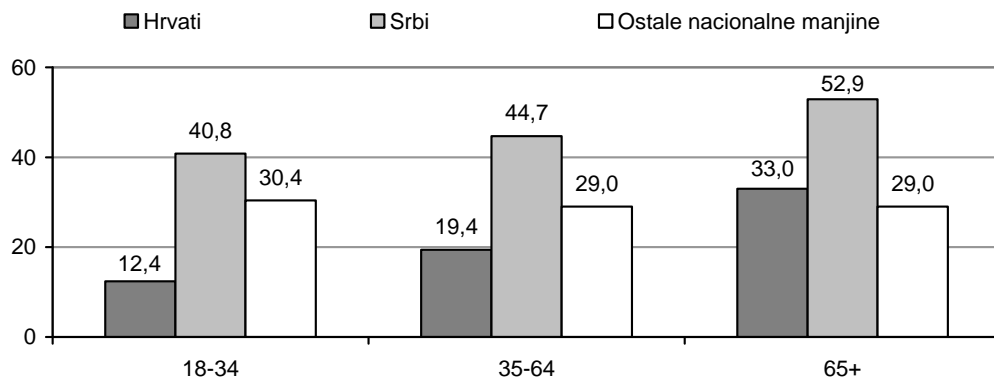
	Donji (I.) kvintil	Drugi kvintil	Treći kvintil	Četvrti kvintil	Gornji (V.) kvintil
Hrvati	20,2	20,6	18,9	20,2	20,2
Srbi	46,6	22,9	10,8	10,0	9,6
Ostale nacionalne manjine	29,1	19,0	17,1	15,8	19,0
Hrvatska	21,6	20,5	18,5	19,7	19,7

Udio osoba srpske nacionalnosti u kućanstvima s niskim dohotkom veći je u sve tri dobne kategorije nego udio osoba iz drugih etničkih grupa (slika 2.). Puno veći broj »mladih« (od 18 do 34 godine) iz etničkih manjina živi u kućanstvima s niskim dohotkom u usporedbi s mladima hrvatske nacionalnosti (razlika u udjelima kreće se od 2,5 do 3,3 puta). Razlike su manje u ostalim dvjema dobnim kategorijama. Udio Srba radno aktivne dobi (18-64 godine) u kućanstvima s niskim dohotkom 2,6 puta je veći nego udio Hrvata i 1,5 puta veći nego udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina. Isto tako, veći je i postotak Srba starije (umirovljeničke) dobi u kućanstvima

s niskim dohotkom (više od polovice) nego postotak starijih osoba Hrvata (jedna trećina) i pripadnika drugih etničkih manjinskih skupina (manje od 30%). Među Hrvatima i Srbima osobe starije dobi imaju najveću vjerojatnost da će živjeti u kućanstvima s niskim dohotkom (odnosno u relativnom siromaštvu), dok su rizici življenja u kućanstvima s niskim dohotkom podjednaki za sve tri dobne kategorije među pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Razlike u udjelu osoba s niskim dohotkom između Hrvata i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u starije dvije dobne kategorije manje su nego razlike između Srba i Hrvata te Srba i ostalih nacionalnih manjina.

Slika 2.

Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina u kućanstvima s niskim dohotkom (donji kvintil) prema dobnoj strukturi

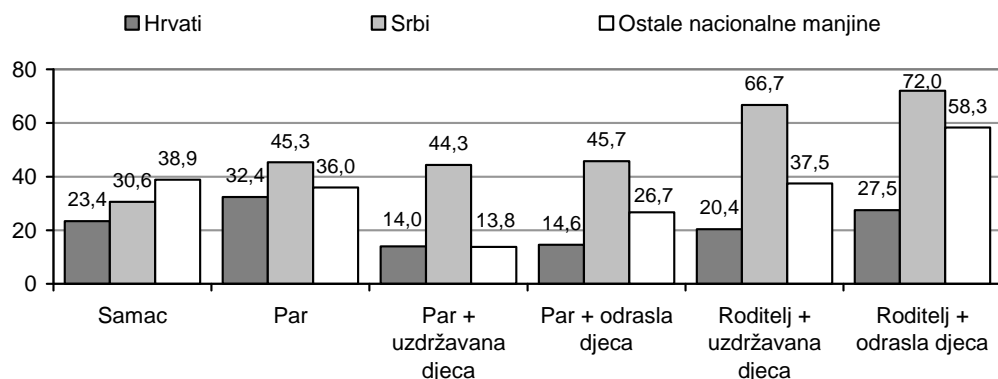

U svim tipovima kućanstava, izuzev samačkih, srpska nacionalna manjina ima veći broj osoba s niskim dohotkom nego druge etničke skupine (slika 3.). Niska su primanja među Srbima posebice povezana s kućanstvima u kojima živi jedan roditelj bilo s uzdržavanom ili odraslom djecom. Razmjerno najveći broj Hrvata s niskim dohotkom nalazimo u kućanstvima u kojima žive parovi bez djece. Kad su u pitanju ostale nacionalne manjine, rizik niskih primanja nalazimo najviše među kućanstvima

u kojima živi jedan roditelj s odraslom djecom. Jednoroditeljska kućanstva u svim su etničkim skupinama posebno pogođena problemom niskih primanja. U svim su etničkim grupama osobe iz jednoroditeljskih kućanstava s odraslom djecom češće suočene s rizikom niskog dohotka nego osobe iz jednoroditeljskih kućanstava s uzdržavanom djecom. Posebice je spomenuta razlika velika među ostalim nacionalnim manjinama. Može se pretpostaviti da dobar dio odrasle djece koja žive s jednim

Slika 3.

Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina među kućanstvima s niskim dohotkom (donji kvintil) prema tipu kućanstva

Napomena: Pojam uzdržavane djece obuhvaća svu djecu mlađu od 15 godina te osobe u dobi od 15 do 24 godine koje se školuju.

roditeljem ne radi i ne prima nikakve socijalne naknade za razliku od uzdržavane djece (dječji doplatci, školarine i sl.), što dodatno opterećuje kućanski prihod. Relativno veći udio parova bez djece među kućanstvima s niskim dohotkom može se dijelom objasniti činjenicom da oko polovice parova čine partneri umirovljeničke dobi (među manjinama njihov udio je još veći).

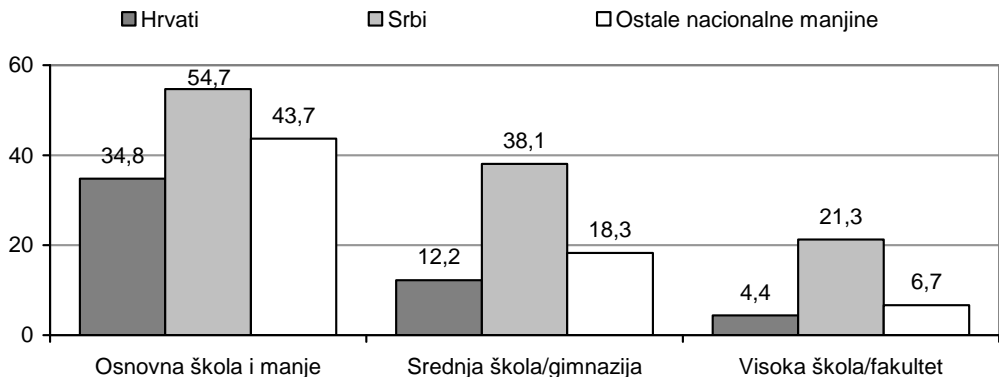
Problem siromaštva i ekonomske isključenosti primarno je povezan s isključenošću iz tržišta rada, a obrazovanje je ključni mehanizam tržišne integracije (UNDP, 2006.b). Stupanj zapošljivosti povezan je s posjedovanjem obrazovnih kvalifikacija i vještina. Više obrazovanje olakšava sudjelovanje u plaćenom radu i vodi višim zaradama. U svim je etničkim skupinama evidentan trend da se s višom razinom obrazovanja smanjuje udio osoba koje žive u kućanstvima s niskim dohotkom (slika 4.). Ipak, pripadnici srpske manjinske skupine češće imaju niska primanja bez obzira na razinu obrazovanja. Posebice su pogođeni oni bez osnovnoškolskog obrazovanja, iako njihov broj i udio nije velik. Osim toga, valja istaknuti da je udio pripadnika srpske manjine sa srednjom i višom/vi-

sokom stručnom spremom, koji žive u kućanstvima s niskim dohotkom, tri do pet puta veći nego udio Hrvata i dva do tri puta veći od udjela pripadnika ostalih nacionalnih manjina. Ako analizu ograničimo na obrazovnu strukturu radno aktivnog kontingenta, omjeri između udjela pripadnika različitih etničkih grupa koji žive u kućanstvima s niskim dohotkom uopće se ne mijenjaju.

Utjecaj obrazovanja na kućanski dohodak posredovan je pozicijom na tržištu rada. Obrazovna postignuća nisu dovoljna da bi se kompenzirala nedostatna ponuda radnih mjesta ili visoka kompetitivnost suvremenog tržišta radne snage. Nečija obrazovna postignuća mogu biti »poništena« i zbog diskriminacije poslodavaca prema njima na temelju dobi, spola ili etniciteta. Drugim riječima, od krucijalne je važnosti dostupnost zaposlenja i plaćenog rada. U svim je etničkim grupama postotak osoba u kućanstvima s niskim dohotkom obrnuto proporcionalan broju zaposlenih u kućanstvu (slika 5.). Ipak, puno je veći broj osoba s niskim dohotkom iz nacionalnih manjina (srpske i ostalih) u kućanstvima bez zaposlenih radno aktivnih članova nego iz hrvatske etničke grupe (razlika iznosi

Slika 4.

Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina u kućanstvima s niskim dohotkom (donji kvintil) prema obrazovnoj strukturi

oko 20 postotnih bodova). Kada se radi o kućanstvima u kojima živi jedan ili dva zaposlena člana, onda je broj osoba s niskim dohotkom u takvim kućanstvima barem dvostruko veći među Srbima nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Oko jedne trećine osoba srpske nacionalnosti iz kućanstava s jednim zaposlenim nalazi se u donjem kvintilu. Relativno velik broj osoba srpske nacionalnosti s niskim dohotkom u kućanstvima s troje i više zaposlenih može biti i rezultat malog broja ispitanika u ovoj kategoriji.

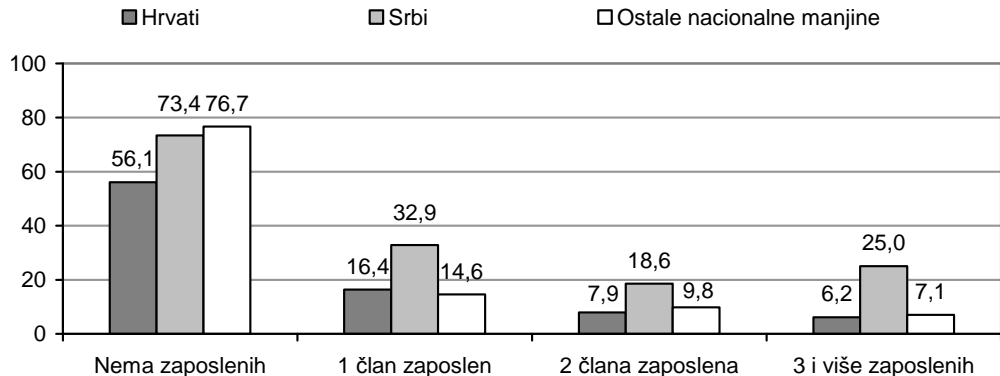
Osim u središnjoj Hrvatskoj i zagrebačkoj regiji, u ostalim regijama udio Srba s niskim dohotkom veći je nego onaj Hrvata ili pripadnika ostalih nacionalnih manjina (slika 6.). Najmanji je udio Hrvata i Srba s niskim dohotkom u zagrebačkoj regiji, a najveći u istočnoj Hrvatskoj. Pripadnici ostalih nacionalnih manjina najrjeđe žive u

kućanstvima s niskim dohotkom u sjevernojadranskoj regiji, a najčešće u središnjoj Hrvatskoj. To je sukladno nalazima nekoliko studija siromaštva u Hrvatskoj (World Bank, 2006.; UNDP, 2007.), koje pokazuju da su apsolutno i relativno siromašni koncentrirani u spomenutim dvjema regijama: središnjoj i istočnoj Hrvatskoj.

Osim regionalne pripadnosti, treba istaći važnost unutarregionalnih razlika. Na primjer, život na područjima od posebne državne skrbi, koja su bila neposredno izložena ratnim razaranja, nosi sa sobom puno više ekonomskih i životnih izazova. Najveći broj tih područja upravo se nalazi u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj te u južnojadranskoj regiji. Bez obzira na upitnu reprezentativnost osoba koje žive na područjima od posebne državne skrbi (mali broj ispitanika iz manjinskih grupa), podaci sugeriraju da su udjeli Hrvata i pri-

Slika 5.

Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina među kućanstvima s niskim dohotkom (donji kvintil) prema broju zaposlenih* članova radno aktivne dobi

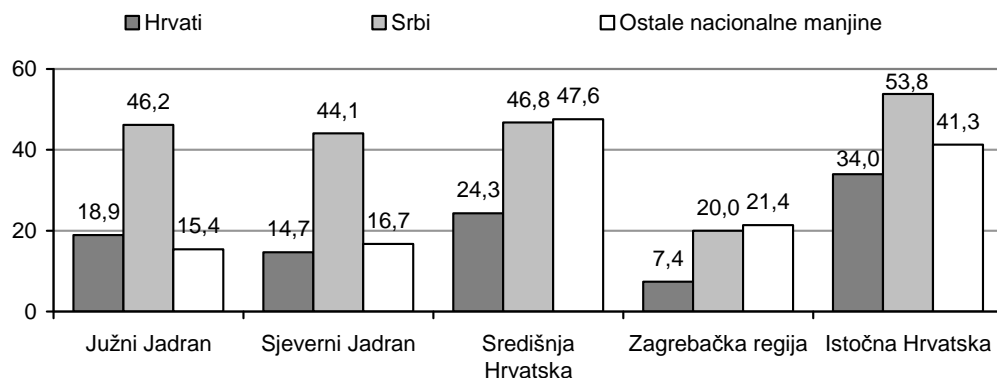

* Ovdje termin »zaposleni« obuhvaća ne samo pojedince koji rade kod drugih osoba, već i samozaposlene.

Napomena: Rezultati se odnose isključivo na kućanstva u kojima žive osobe radno aktivne dobi. Ovdje pod osobama radno aktivne dobi podrazumijevamo muškarce u dobi od 15 do 64 i žene u dobi od 15 do 59 godina, s tim da su isključeni umirovljenici i osobe u dobi od 15 do 24 godine koje se nalaze u procesu školovanja.

Podatak o broju osoba s niskim dohotkom iz srpske manjine među kućanstvima s troje ili više zaposlenih je nepouzdan zbog malenog broja ispitanika (4) u ovoj kategoriji.

Slika 6.
 Udio (%) osoba iz pojedinih etničkih skupina među kućanstvima s niskim dohotkom (donji kvintil) prema regijama*

* Regije su sastavljene od određenog broja županija: južni Jadran (Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska), sjeverni Jadran (Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Istarska), središnja Hrvatska (Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Bjelovarsko-bilogorska, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Međimurska), zagrebačka regija (Grad Zagreb, Zagrebačka županija), istočna Hrvatska (Virovitičko-podravsko, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska).

padnika nacionalnih manjina u kućanstvima s niskim dohotkom veći na područjima od posebne državne skrbi nego na ostalim područjima Hrvatske.

Objašnjenje razlika u broju kućanstava s niskim dohotkom među etničkim skupinama (tehnika »standardizacije«)

U ovom će poglavlju pozornost biti usmjerena na moguće objašnjenje razlika u udjelima osoba s niskim primanjima između manjina i Hrvata. Poznato je iz brojnih studija da su socijalna i demografska obilježja stanovništva povezana s rizikom niskog dohotka ili relativnog siromaštva. Na primjer, u Hrvatskoj natprosječan rizik siromaštva imaju nezaposleni, starije osobe i umirovljenici, jednoroditeljske obitelji i samačka kućanstva. Siromaštvo je primarno problem građana koji žive u ruralnim naseljima i dijelovima središnje i istočne Hrvatske (World Bank, 2006.;

UNDP, 2007.). To znači da, ako u strukturi populacije određene etničke grupe ima velik broj starijih osoba, nezaposlenih, jednoroditeljskih obitelji ili samaca i slično, onda se time može donekle objasniti visok udio osoba i kućanstava s niskim dohotkom. Već smo prije mogli primijetiti da je ukupna razlika u udjelu osoba s niskim dohotkom između Hrvata i Srba iznosila 26 postotnih bodova (tablica 3.), dok je spomenuta razlika između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina bila oko triput manja (9 postotnih bodova).

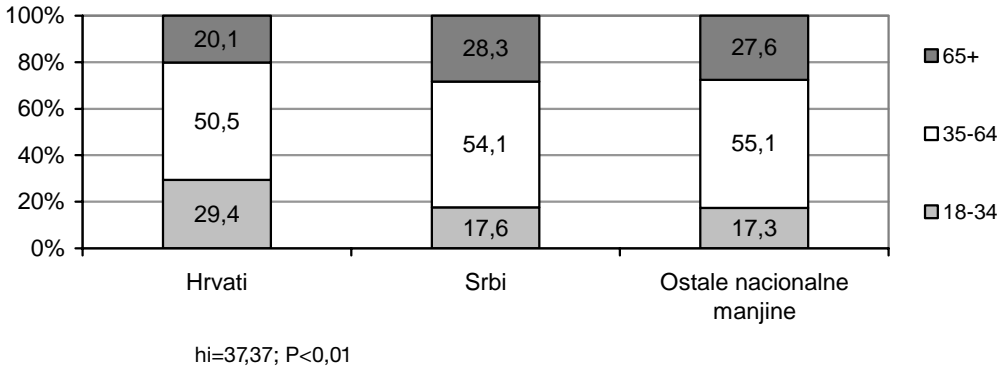
Kao što se vidi iz slike 7., pripadnici manjinskih etničkih grupa imaju veći udio osoba umirovljeničke dobi, a manji udio mlađih kategorija nego Hrvati. Primjenom tehnike standardizacije (koja je objašnjena u metodološkom dijelu ovoga rada) dolazimo do podatka da dobna struktura objašnjava relativno mali dio razlike između udjela Hrvata i osoba iz nacionalnih manjina u kućanstvima s niskim dohotkom.

Udio objašnjene razlike iznosi dva postotna boda kada su u pitanju Srbi ili ostale nacionalne manjine (slika 8.). Drugim riječima, kada bi, na primjer, srpska manjinska skupina imala istu dobnu strukturu kao Hrvati, broj osoba s niskim primanjima unutar te skupine bio bi manji za 2 postotna boda. Dobna struktura, ipak, ostavlja najveći dio razlika u udjelima osoba s niskim dohotkom iz različitih etničkih grupa neobjašnjenim.

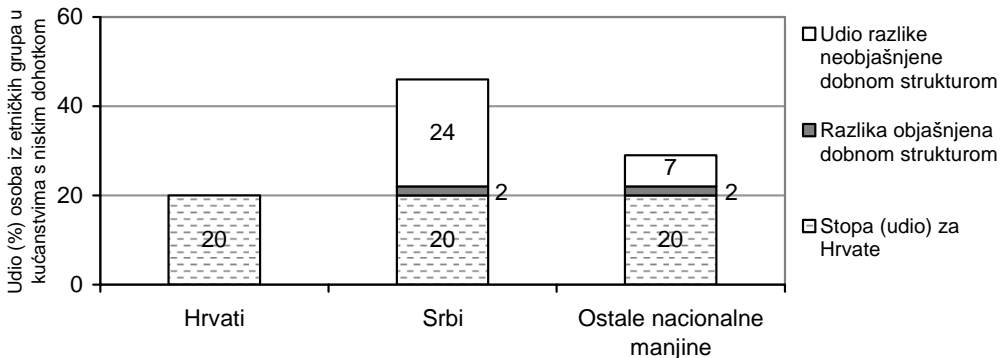
Različita obrazovna struktura manjinskih skupina (bilo da se odnosi na ukupnu populaciju ili radno aktivni kontingent) nesumnjivo je povezana s problemom niskog dohotka. Značajno je veći udio pripadnika srpske manjine i ostalih nacionalnih

manjina nego Hrvata koji imaju najviše osnovnoškolsko obrazovanje ili manje od toga (slika 9.). Poznato je iz studija siromaštva u Hrvatskoj da rizik siromaštva značajno pada sa stjecanjem nekog oblika srednjoškolskog obrazovanja. U odnosu na Hrvate i ostale nacionalne manjine, među Srbima je manji udio osoba s višom ili visokom stručnom spremom. Podaci o obrazovnoj strukturi etničkih grupa slični su i u slučaju kada analizu ograničimo na radno aktivni kontingent stanovništva. Obrazovna struktura objašnjava dio razlike u udjelima osoba s niskim dohotkom između Hrvata i srpske manjine, ali također između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina (slika 10.).

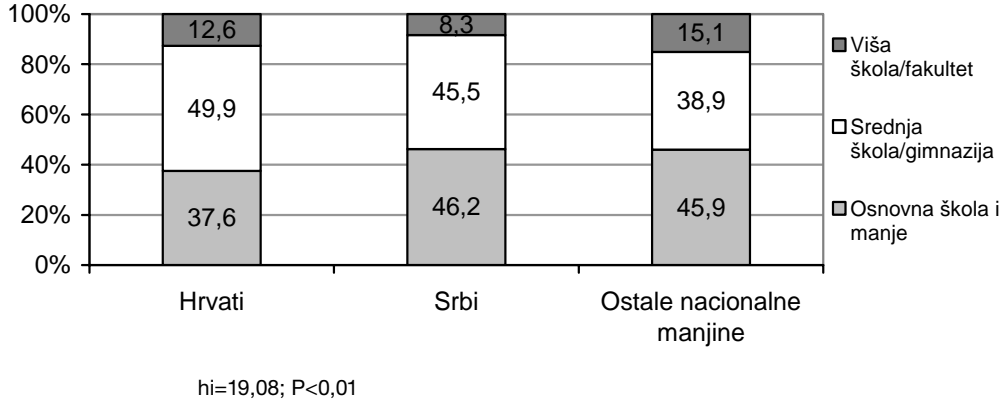
Slika 7.
Dobna struktura etničkih skupina

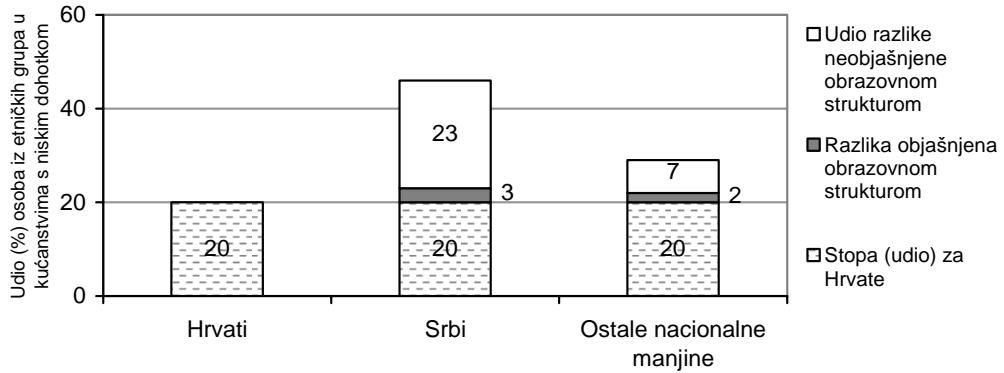
Slika 8.
Utjecaj dobne strukture na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

Slika 9.
 Obrazovna struktura etničkih skupina

Slika 10.
 Utjecaj obrazovne strukture na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

Može se pretpostaviti da broj zaposlenih u kućanstvu ima snažniji utjecaj na distribuciju kućanstava s niskim dohotkom nego dobnu ili obrazovna struktura. Evidentna je razlika u broju zaposlenih (»zarađivača«) između pripadnika srpske manjine i Hrvata te pripadnika ostalih manjinskih grupa. Udio osoba srpske nacionalnosti koje žive u kućanstvima bez zaposlenih 2,5 puta je veći nego udio Hrvata ili gotovo dva puta veći nego udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina (slika 11.). Ova kategorija kućanstava (bez zaposlenih) zasigurno

ima vrlo visok rizik siromaštva i uvelike je suočena s problemom nedostatnih primanja. Osim toga, među Srbima je i dvostruko manje osoba koje žive u kućanstvima s dvoje, troje ili više zaposlenih nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina u kućanstvima bez zaposlenih također je veći nego među Hrvatima, ali ta je razlika daleko manja nego između Hrvata i srpske nacionalne manjine. Broj zaposlenih objašnjava više od jedne četvrtine ukupne razlike u udjelu osoba s

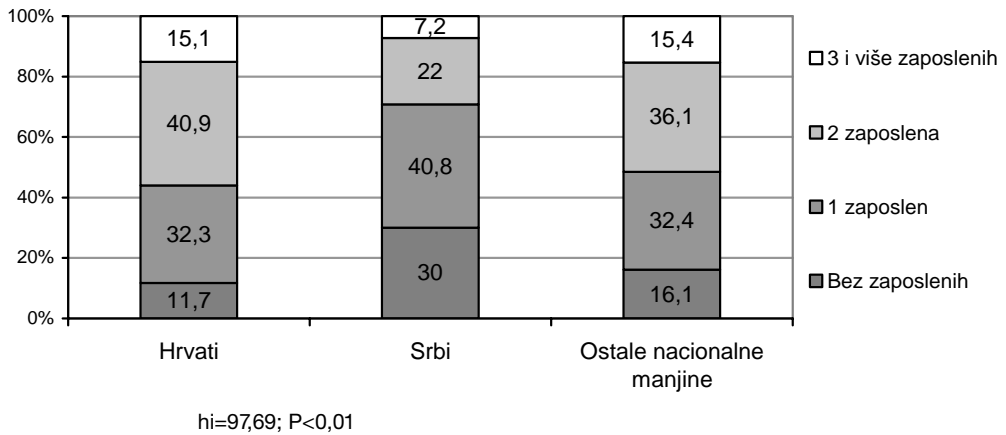
niskim dohotkom između Hrvata i Srba, dok je njegov utjecaj na razlike u udjelu osoba s niskim primanjima između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina također značajan, jer objašnjava jednu trećinu ukupne razlike (slika 12.).

Razlike u strukturi ili tipu kućanstva također mogu imati utjecaja na udio osoba s niskim primanjima. To se posebice odno-

si na samačka i jednoroditeljska kućanstva te kućanstva u kojima žive starije osobe bez djece. Broj samaca je za 50% veći među nacionalnim manjinama nego među Hrvatima (slika 13.). Srpska nacionalna manjina u odnosu na Hrvate i pripadnike drugih manjinskih skupina ima veći udio kućanstava u kojima žive parovi bez djece (zasigurno se češće radi o starijim parovi-

Slika 11.

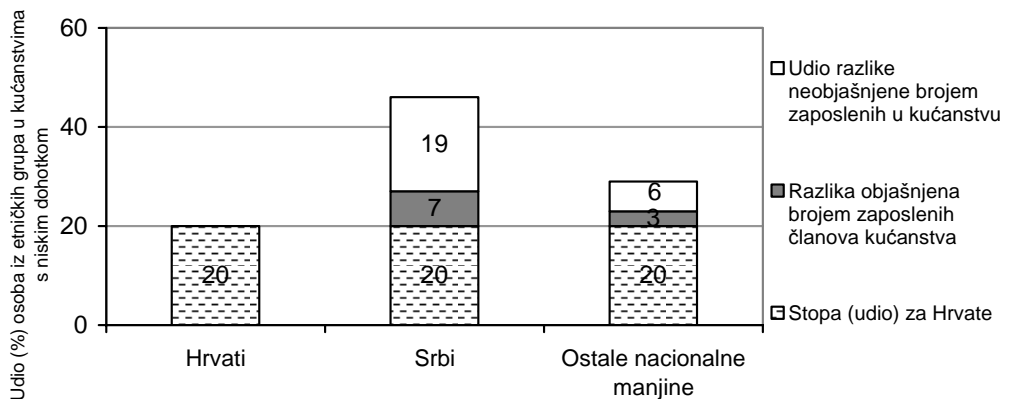
Udio osoba iz etničkih grupa u kućanstvima s obzirom na broj zaposlenih* (samo kućanstva u kojima ima radno aktivnih osoba)

* Termin »zaposleni« obuhvaća ne samo pojedince koji rade kod drugih osoba, već i samozaposlene.

Slika 12.

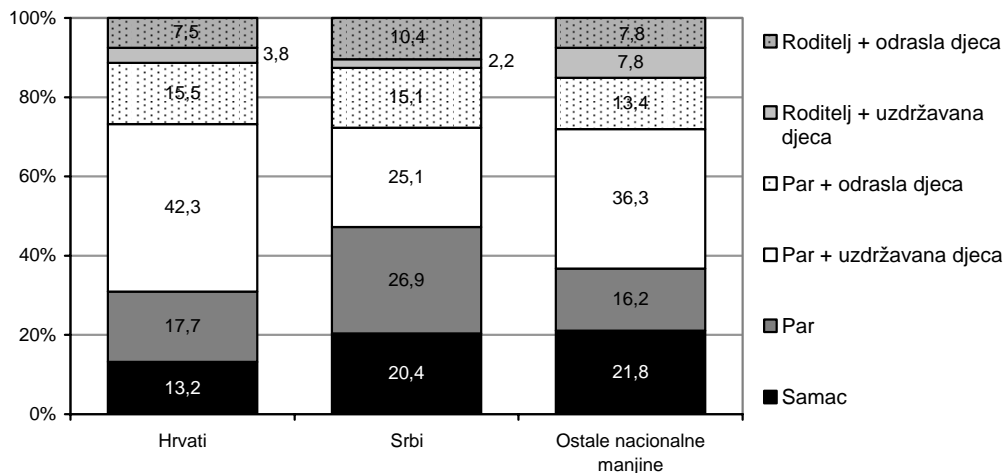
Utjecaj broja zaposlenih na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

ma) te jedan roditelj s odraslom djecom. S druge strane, među ostalim nacionalnim manjinama ima manje kućanstava u kojima žive parovi bez djece ili s odraslom djecom nego među Hrvatima. Struktura kućanstava objašnjava isključivo razliku u udjelu osoba s niskim dohotkom između Hrvata i Srba, ali ne i razliku između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina (slika 14.).

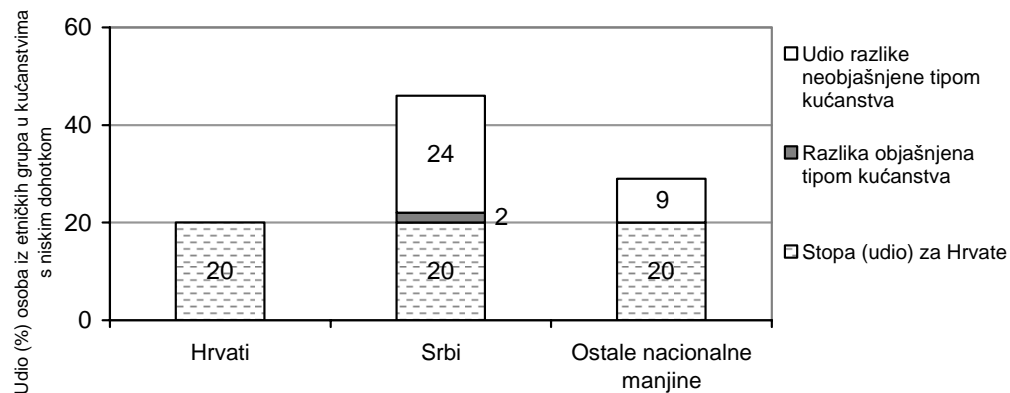
Postoje razlike u regionalnoj distribuciji etničkih grupa u Hrvatskoj, koje također mogu utjecati na brojnost osoba s niskim dohotkom. Možemo pretpostaviti da će veća koncentracija pojedinih etničkih grupa u središnjim i istočnim dijelovima Hrvatske rezultirati i većim postotkom osoba s niskim dohotkom. Varijacije u regionalnoj distribuciji stanovništva najmanje su među

Slika 13. Tipovi kućanstava prema etničkim skupinama

hi=58,02; P<0,01

Slika 14. Utjecaj strukture (tipa) kućanstva na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

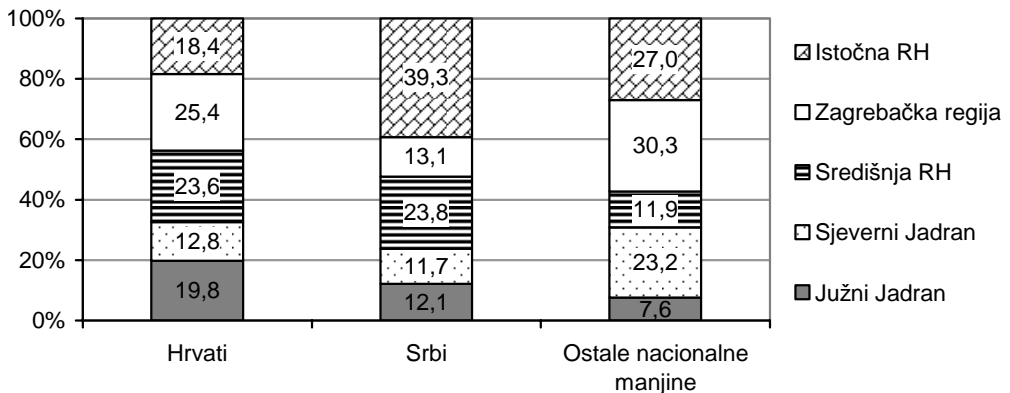

Hrvatima, što je posve očekivano jer se radi o većinskoj grupi. Najveći broj pripadnika srpske nacionalne manjine živi u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj, gdje je koncentriran najveći broj siromašnih u Hrvatskoj. U ovim dvjema regijama živi preko 63% Srba starijih od 17 godina (slika 15.). Udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina veći je od udjela Hrvata, a manji od udjela Srba u istočnoj Hrvatskoj, a bitno je manji od udjela Hrvata i Srba u središnjoj Hrvatskoj. Pripadnici ostalih nacionalnih manjina u najvećem broju žive u zagrebačkoj regiji koja ima najniže stope siromaštva. Ako pripadnicima ostalih nacionalnih manjina koji žive u zagrebačkoj regiji pridodamo one koji žive u sjevernojadranskoj regiji, onda preko polovice svih pripadnika ostalih nacionalnih manjina živi u dvjema regijama s najmanjim stopama relativnog siromaštva. Stoga nije iznenađujuće da regionalna pripadnost objašnjava isključivo razliku u broju kućanstva s niskim dohotkom između Hrvata i Srba (slika 16.). Pritom se regionalna pripadnost pokazuje kao relativno važan faktor jer objašnjava nešto manje od šestine ukupne razlike. Možemo pretpostaviti da utjecaj regionalne pripadnosti na razliku u udjelu kućanstva s niskim dohotkom

između Hrvata i Srba uključuje i utjecaj područja od posebne državne skrbi. Ako isključimo područja od posebne državne skrbi iz regija, utjecaj regija na razlike u udjelu kućanstva s niskim dohotkom i dalje ostaje, iako je manji. To znači da regionalna pripadnost ima nezavisan utjecaj na razlike u udjelima kućanstava s niskim dohotkom između Hrvata i Srba, s tim da ovaj podatak treba uzeti s oprezom jer je subuzorak Srba koji žive na područjima od posebne državne skrbi relativno mali (tek nešto veći od 50 ispitanika).

Ako zbrojimo one dijelove razlike u udjelima kućanstava s niskim dohotkom među etničkim grupama koji su objašnjeni sociodemografskim varijablama (dob, tip kućanstva, obrazovanje, broj zaposlenih i regionalna pripadnost), onda proizlazi da spomenute varijable objašnjavaju više od 2/3 ukupne razlike u broju kućanstava s niskim dohotkom između Hrvata i Srba te više od 3/4 ukupne razlike između Hrvata i pripadnika ostalih nacionalnih manjina (slika 17.). Naravno, upitno je mogu li se objašnjeni dijelovi razlike jednostavno zbrajati jer postoji povezanost, odnosno interakcija između pojedinih sociodemografskih varijabli.

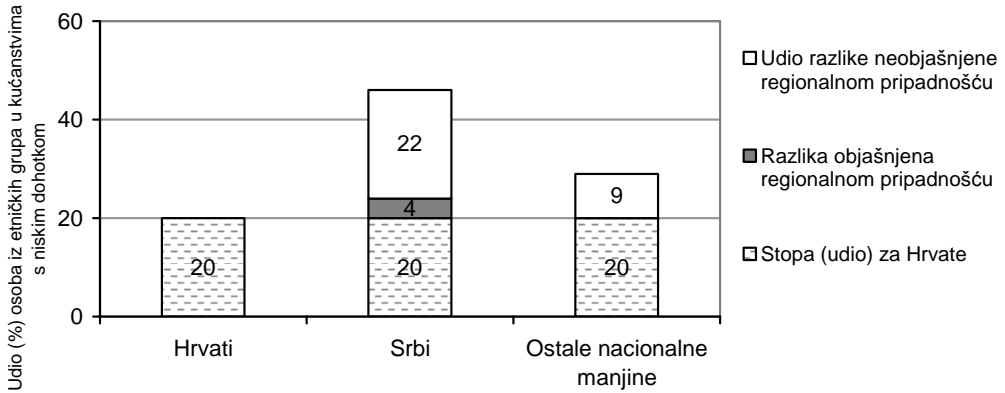
Slika 15.
Regionalna distribucija etničkih skupina

hi=136,04; P<0,01

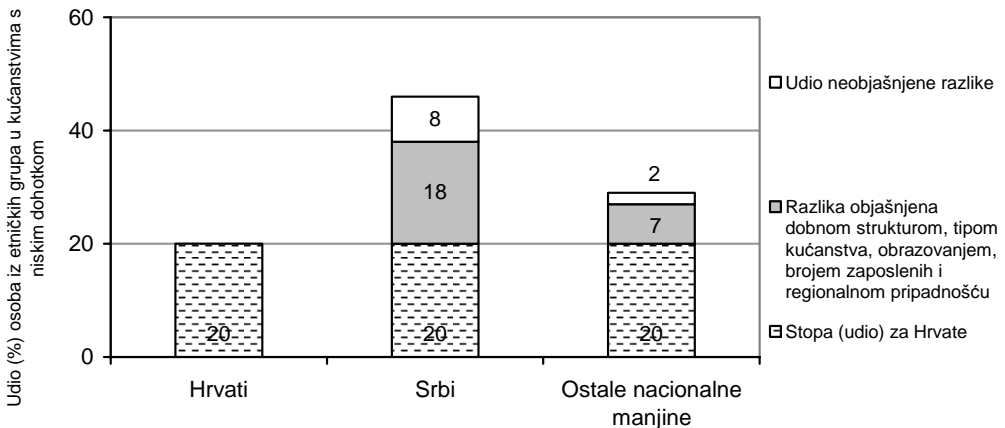
Slika 16.

Utjecaj regionalne pripadnosti na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

Slika 17.

Ukupni utjecaj različitih sociodemografskih čimbenika na razlike u udjelima osoba iz etničkih grupa među kućanstvima s niskim dohotkom

Kada se kontrolira utjecaj analiziranih sociodemografskih obilježja, nema statistički značajne razlike u udjelu kućanstava s niskim dohotkom između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina. Isto tako, spomenuta sociodemografska obilježja značajno smanjuju razliku u udjelu kućanstava s niskim dohotkom između Hrvata i Srba, tako da ostaje neobjašnjen tek manji dio ukupne razlike. Naravno, moguće je uvo-

diti i druge varijable u analizu, ali se time javlja opasnost da se neopravdano poveća udio objašnjene razlike jer se zanemaruju veze među sociodemografskim varijablama. No, ovdje ipak treba ukazati na mogući utjecaj i drugih varijabli koje nismo dosada razmatrali.

Na veličinu raspoloživog dohotka utječe ne samo broj zaposlenih (zarađivača) u kućanstvu, već i visine zarada onih koji

doprinosu kućanskom dohotku. Na visinu zarada utječe vrsta djelatnosti kojom se netko bavi ili zaposlenost u određenim privrednim sektorima (o čemu se raspravlja u potpoglavlju o položaju na tržištu rada). Veći je udio Srba samozaposlen ili zaposlen u sektorima s nižim plaćama. Međutim, s druge strane, prilikom analize dohotka ili potrošnje bilo bi važno imati podatke o naturalnom dohotku ili materijalnim (potrošnim) dobrima koja se proizvode za vlastite potrebe. Osim vrste ili sektora djelatnosti, moguć je utjecaj i drugih varijabli, kao što su veličina ranjivih tipova kućanstva ili diskriminacija.

Izvori dohotka

Ukoliko imamo na umu prije konstatirane razlike u distribuciji dohotka između etničkih grupa, možemo očekivati da će se etničke skupine razlikovati u pogledu izvora dohotka, odnosno važnosti pojedinih komponenti dohotka. Prije svega, valja primijetiti da je među Hrvatima veći udio kućanstava koja ostvaruju dohodak od formalnog rada, samozaposlenosti ili poljoprivrede nego među pripadnicima nacionalnih manjina (tablica 4.). Oko 42% kućanstava Srba i oko 37% kućanstava ostalih nacionalnih manjina ne ostvaruju prihod od zaposlenja ili samozaposlenosti (ovakvih je kućanstava među Hrvatima oko 29%). Ovo se dijelom moglo očekivati jer nacionalne manjine imaju veći udio starijeg stanovništva nego Hrvati. Međutim, s druge strane, nacionalne manjine manji dohodak od formalnog rada kompenziraju češćim ostvarivanjem dohotka od neformalnog rada.

Nešto je veći postotak kućanstava iz srpske nacionalne manjine koja dobivaju

neki oblik mirovina nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih nacionalnih manjina. Imajući u vidu dobnu strukturu, nije iznenađujuće da veći udio kućanstva iz nacionalnih manjina u odnosu na Hrvate prima obiteljske mirovine.

Svakako je važna i analiza ostalih socijalnih transfera kao izvora dohotka, jer između 25% i 30% kućanstva ostvaruje druge socijalne naknade pored mirovina. Kada se razmotri udio kućanstva koja ostvaruju bilo koju socijalnu naknadu, onda su razlike među etničkim grupacijama relativno male (nešto više kućanstava Hrvata i Srba primaju socijalne naknade nego kućanstva ostalih nacionalnih manjina). Također, u sve tri etničke grupacije najveći broj kućanstava ostvaruje pravo na dječji doplatak. Kućanstva u kojima žive Hrvati u većem broju ostvaruju roditeljne ili roditeljske naknade nego kućanstva nacionalnih manjina. Najizraženija razlika između etničkih skupina, kada su u pitanju socijalne naknade, odnosi se na socijalnu pomoć. Unutar srpske manjine znatno je veći broj kućanstava koja primaju novčanu socijalnu pomoć nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih manjina. Zanimljivo je da je udio kućanstava koja dobivaju socijalnu pomoć najmanji među ostalim nacionalnim manjinama (2,2 puta manji nego među Hrvatima i 5,4 puta manji nego među Srbima). Također je vidljivo da je među Srbima veći udio kućanstava koja dobivaju ostale vrste pomoći (pomoć za stanovanje, jednokratna pomoć) nego među Hrvatima i pripadnicima ostalih manjina. Srbi u manjem broju nego Hrvati ili pripadnici ostalih nacionalnih manjina ostvaruju naknade namijenjene braniteljima, prognanicima i povratnicima.

Tablica 4.
Izvori primanja kućanstava (%)

Tip dohotka	Potkategorije dohotka	Hrvati	Srbi	Ostale nac. manjine
Zarada od formalnog rada, samozaposlenosti i poljoprivrede		70,7	58,4	63,2
Zarada od neformalnog rada		11,2	16,4	18,3
Mirovine i invalidnine	Ukupno	51,5	56,4	52,2
	Starosne mirovine	34,6	36,2	29,6
	Obiteljske mirovine	10,9	19,0	18,3
	Invalidske mirovine i invalidnine	11,2	6,9	7,0
Socijalne naknade	Ukupno	29,3	28,7	25,3
	Rodiljne/roditeljske naknade	4,4	1,7	0,5
	Stipendije/školarine	2,4	0,3	3,2
	Naknada za nezaposlene	4,8	4,8	5,4
	Dječji doplatak	16,5	13,4	13,0
	Socijalna pomoć (novčana)	3,6	8,6	1,6
	Pomoć za stanovanje/općinski ili gradski stan	0,8	2,1	1,6
	Naknade za branitelje, prognanike, izbjeglice i povratnike	2,2	0,7	3,8
	Bolovanje duže od 45 dana	2,6	1,4	2,2
	Ostale naknade (alimentacija, jednokratna pomoć i sl.)	0,4	2,8	0,0
Prihodi od nekretnina, dionica, ušteđevina...		6,8	2,8	5,9
Redovita pomoć od nečlanova kućanstva		12,2	13,9	13,0

Nadalje, dvostruko je manje kućanstava među Srbima koja ostvaruju prihode od nekretnina, ušteđevina, dionica i slično u odnosu na Hrvate ili pripadnike ostalih nacionalnih manjina. Razlike u udjelu kućanstava koja primaju redovitu pomoć od osoba izvan kućanstva relativno su male među etničkim skupinama, iako je spomenuti udio ponovno najveći među Srbima. Sigurno da bi analiza izvora dohotka bila potpunija kada bismo imali podatke ne samo o broju kućanstava koja primaju neki tip dohotka, već i o udjelu svake komponente dohotku u ukupnom dohotku. Na taj bi se način mogla procijeniti uloga pojedinog izvora dohotka u osiguravanju egzistencije ili u postizanju određene razine životnog standarda.

Položaj na tržištu rada prema samokategorizaciji ispitanika

Već smo konstatirali da je zaposlenost jedan od najvažnijih čimbenika prilikom objašnjenja razlika u broju kućanstava s niskim dohotkom među etničkim skupinama, pa je stoga važno analizirati položaj pripadnika etničkih skupina na tržištu rada. S obzirom da nema službenih podataka o stopama zaposlenosti ili nezaposlenosti među etničkim skupinama, analizu možemo bazirati samo na iskazima ispitanika o njihovom radnom, odnosno zaposleničkom statusu. To znači da podatke koji slijede nije moguće uspoređivati sa službenim podacima o stopama zaposlenosti i nezaposlenosti čije se definicije temelje na određenim

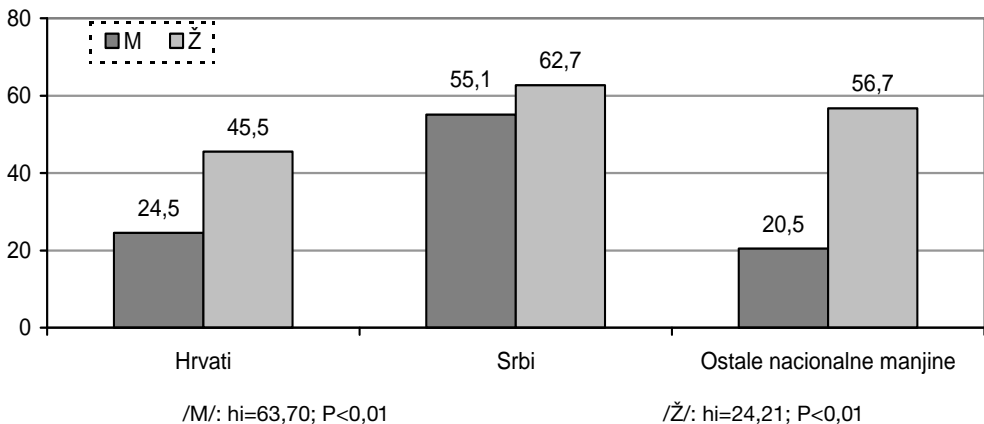
objektivnim kriterijima. Naša je namjera isključivo napraviti usporedbu položaja pripadnika etničkih skupina na tržištu rada temeljem samokategorizacije ispitanika. Ograničimo li se na ispitanike u radno aktivnoj dobi (muškarci u dobi od 18 do 64, žene u dobi od 18 do 59, bez umirovljenika i osoba mlađih od 25 godina koje se školuju te samozaposlenih), velika je razlika u udjelima osoba koje nemaju plaćenoga rada između, prije svega, Srba i ostalih etničkih skupina (Hrvata i drugih nacionalnih manjina). Udio muškaraca srpske nacionalnosti koji ne obavljaju plaćeni rad više je nego dvostruko veći od udjela muškaraca hrvatske nacionalnosti ili muškaraca iz ostalih nacionalnih manjina (slika 18.). Postoje razlike u pogledu obavljanja plaćenog rada i među ženama, s tim da je ovdje manja razlika između srpske i drugih nacionalnih manjina. Preko polovice žena iz nacionalnih manjina nema plaćenog zaposlenja. Osim toga, zamjetno je da je razlika između udjela muškaraca i žena bez plaćenog zaposlenja relativno mala unutar srpske nacionalne manjine u odnosu na Hrvate ili druge

nacionalne manjine. Na temelju podataka iz slike 18. moguće je izračunati približne pokazatelje stopa zaposlenosti unutar etničkih skupina. Tako je udio Hrvata koji obavljaju plaćeni rad (oko 65%) ili pripadnika ostalih nacionalnih manjina (oko 58%) znatno veći od udjela Srba koji participaciju u plaćenom radu (oko 42%).

No, važno je imati informacije ne samo o udjelima osoba koje obavljaju plaćeni rad, već i o tipu (vrsti) zaposlenosti, o čemu ovisi visina primanja i drugi elementi društvenog statusa. Ako onima koji rade kod drugih osoba pridodamo i samozaposlene, onda se ključna razlika između Hrvata i nacionalnih manjina odnosi na udio samozaposlenih (slika 19.). Pripadnici etničkih manjina češće ostvaruju prihode kroz samozaposlenost nego Hrvati (udio Srba u ovoj kategoriji gotovo je dvaput veći nego Hrvata i oko 30% veći nego udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina). Ako zaposlenost kod drugih osoba analiziramo s obzirom na vrstu zaposlenosti odnosno razinu stručne spreme, evidentna je razlika u kategoriji zaposlenih stručnjaka (udio

Slika 18.

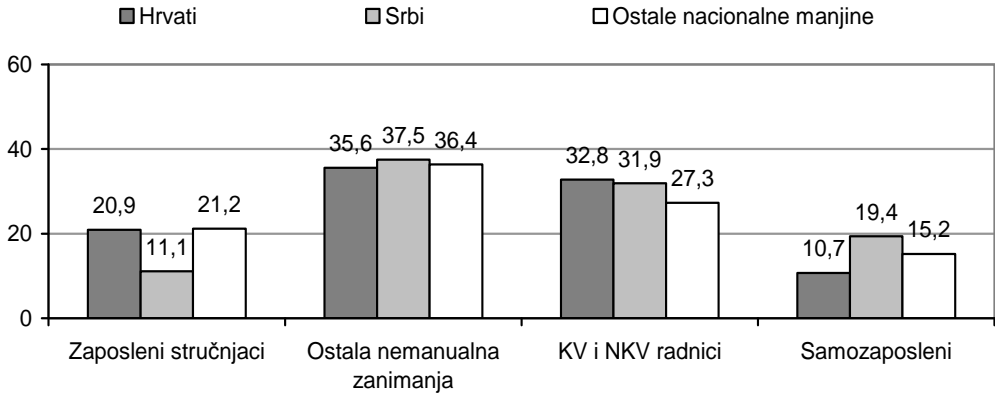
Udio (%) osoba koje ne obavljaju plaćeni rad prema etničkoj pripadnosti i spolu (muškarci od 18 do 64, žene od 18 do 59, isključeni su umirovljenici, osobe u dobi od 18 do 24 koje se školuju te samozaposleni)

Napomena: Podaci se temelje na iskazima ispitanika o tome što najbolje opisuje njihov radni status.

Slika 19.

Udio (%) zaposlenih koji obavljaju plaćeni rad i samozaposlenih prema etničkoj pripadnosti i tipu zaposleničkog statusa (zaposleni muškarci u dobi od 18 do 64 i zaposlene žene u dobi od 18 do 59)

Srba gotovo je dvostruko manji od udjela Hrvata ili ostalih nacionalnih manjina). Ovakva situacija posljedica je činjenice da je udio osoba više ili visoke stručne sprema manji među Srbima nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih nacionalnih manjina (slika 9.).

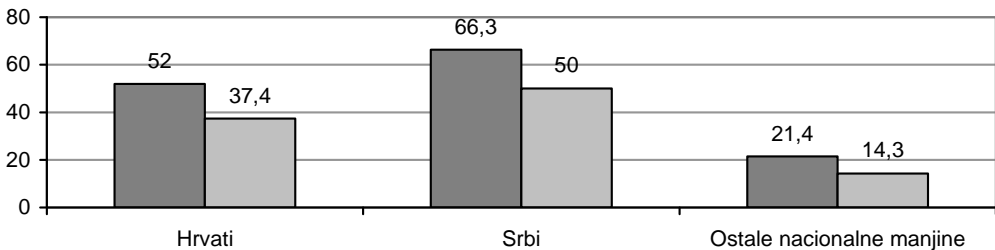
Kada je u pitanju samozaposlenost, mogu postojati velike razlike u prihodima i statusu s obzirom na tip samozaposlenosti ili aktivnost kojom se samozaposleni bavi (poljoprivreda, pružanje stručnih usluga, obrtništvo, poduzetnička aktivnost itd.).

Nemamo posve pouzdanih informacija o ovom aspektu samozaposlenosti zbog vrlo malog broj ispitanika iz srpske i ostalih nacionalnih manjina. Stoga možemo samo naznačiti moguće razloge. Prema podacima dobivenim na malim (nereprezentativnim) subuzorcima ispitanika proizlazi da su pripadnici srpske manjine samozaposleni gotovo isključivo kao poljoprivrednici, obrtnici ili su vlasnici trgovina. S druge strane, unutar kategorije samozaposlenih, između jedne četvrtine i jedne petine Hrvata i pripadnika ostalih nacionalnih manjina samoza-

Slika 20.

Osobe koje ne obavljaju plaćeni rad prema etničkoj pripadnosti, registriranosti pri zavodu za zapošljavanje i aktivnosti u traženju zaposlenja

- Udio (%) registriranih na zavodu za zapošljavanje
- Udio (%) onih koji su u protekla 4 tjedna na bilo koji način tražili posao ili su se pokušali samozaposliti

posleni su kao pružatelji stručnih profesionalnih usluga ili su vlasnici poduzeća.

Ostaje pitanje: zašto je među Srbima veći udio osoba (obaju spolova) koje nemaju plaćenog zaposlenja? S obzirom da nešto manje od polovice Srba živi u kućanstvima s niskim dohotkom, možemo pretpostaviti da je glavni razlog tome otežani pristup plaćenom zaposlenju. Upravo je među ispitanicima srpske nacionalnosti koji ne obavljaju plaćeni rad najviše registriranih u zavodu za zapošljavanje (oko 66%) (slika 20.). Međutim, i motivi za registriranje u zavodima za zapošljavanje mogu biti različiti (npr. pristup socijalnim naknadama ili uslugama). Ipak, podatak o aktivnosti u traženju posla pokazuje da polovica osoba srpske nacionalnosti koje ne rade aktivno traže zaposlenje (za razliku od 37% osoba hrvatske nacionalnosti i manje od 15% osoba iz drugih nacionalnih manjina).

ZAKLJUČAK

Primarni je cilj ovoga rada bio analizirati raspodjelu kućanskog dohotka u Hrvatskoj između većinske i manjinskih etničkih grupa, s tim da je naglasak bio na analizi donjeg dohodovnog kvintila (kućanstva s niskim dohotkom). Rezultati su pokazali da je broj Srba koji žive u kućanstvima s niskim dohotkom 2,3 puta veći od broja Hrvata, dok je udio pripadnika ostalih nacionalnih manjina u kućanstvima s niskim dohotkom za 45% veći od udjela Hrvata. Stoga je pozornost u ovom radu u većoj mjeri bila usmjerena na objašnjenje razlike u udjelima osoba s niskim dohotkom između hrvatske (većinske) i srpske (manjinske) skupine.

Koristeći se tzv. tehnikom standardizacije utvrđeno je da varijable kao što su dob, tip kućanstva, obrazovanje, broj zaposlenih u kućanstvu i regionalna pripadnost objašnjavaju više od dvije trećine ukupne razlike u broju osoba s niskim dohotkom između Hrvata i srpske nacionalne manji-

ne i više od tri četvrtine razlike između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina. Najznačajnijom se pokazala varijabla koja opisuje broj zaposlenih u kućanstvu, koja objašnjava jednu četvrtinu ukupne razlike između Hrvata i Srba i jednu trećinu razlike između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina. Dakle, nakon kontrole najvažnijih sociodemografskih varijabli gotovo da nema razlike između Hrvata i ostalih nacionalnih manjina u pogledu udjela kućanstava s niskim dohotkom, dok je tek manji dio razlike između Hrvata i Srba ostao neobjašnjen. Moguće je pretpostaviti da i druge varijable utječu na ovaj neobjašnjeni dio razliku: visina zarada zaposlenih i sektorska zaposlenost, veličina ranjivih tipova kućanstava, život na ratom pogođenim područjima, diskriminacija i sl.

Kada su u pitanju izvori kućanskog dohotka, Hrvati u većem broju nego pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju dohodak od formalnog rada ili samozaposlenosti. Analiza uloge socijalnih transfera pokazuje da Srbi znatno češće od Hrvata ili ostalih manjinskih skupina ostvaruju novčanu socijalnu pomoć ili slične naknade (pripadnici ostalih nacionalnih manjina dvostruko rjeđe primaju socijalnu pomoć nego Hrvati). Kućanstva u kojima žive Srbi dvostruko rjeđe ostvaruju dohodak od nekretnina, uštedevina i slično u odnosu na Hrvate ili ostale nacionalne manjine. Ako se pođe od iskaza samih ispitanika o njihovom radnom odnosno zaposleničkom statusu (budući da nije bilo službenih podataka o zaposlenosti i nezaposlenosti etničkih grupa), onda proizlazi da je među Srbima znatno više osoba bez plaćenog zaposlenja nego među Hrvatima ili pripadnicima ostalih nacionalnih manjina.

Dobiveni rezultati pružaju uvid u distribuciju dohotka među etničkim skupinama u Hrvatskoj, ali mogu poslužiti u koncipiranju mjera socijalne politike radi smanjenja jaza u udjelu osoba s niskim dohotkom između većinske i manjinskih

grupa. Naravno, razvoj cjelovitih mjera socijalne politike u ovom smjeru iziskivao bi provođenje daljnjih istraživanja kako bi se prikupile i druge informacije o dohodovnoj situaciji etničkih manjina, koje zasada nedostaju. Na primjer, bilo bi važno analizirati dohodovnu distribuciju i pokazatelje siromaštva (opseg, karakter, dinamiku) u svakoj brojnijoj etničkoj skupini zasebno. Isto tako, nužno je istražiti položaj etničkih manjinskih skupina na tržištu rada (zaposlenost, nezaposlenost, tipovi zaposleničkog statusa), o kojem imamo malo pouzdanih podataka te ulogu samozapošljavanja (prepreke i izbori u samozapošljavanju etničkih manjina).

Bez obzira na različita ograničenja, ovo istraživanje ipak upućuje na nekoliko skupina mjera socijalne i javne politike koje bi mogle pridonijeti smanjenju razlika u udjelu kućanstava s niskim dohotkom između Hrvata i pripadnika nacionalnih manjina. Dio mjera koje bi mogle pridonijeti prije spomenutom cilju bio bi općenito usmjeren na ranjive skupine, a ne samo na etničke manjine. Prva skupina takvih mjera odnosi se na tržište rada i zapošljavanje (aktivna politika tržišta rada, kreiranje novih radnih mjesta, mjere zapošljavanja teško zapošljivih skupina i sl.). Osim općih mjera politike zapošljavanja, nužno je provoditi specifične mjere, kao što su: uklanjanje diskriminacije poslodavaca (ako postoji) kada je u pitanju zapošljavanje pripadnika srpske, romske ili druge nacionalne manjine, nastaviti s provedbom propisa o zapošljavanju pripadnika nacionalnih manjina sukladno Ustavnom zakonu o nacionalnim manjinama, što je naglašeno i u prvom Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju (2007.).

Druga skupina općih mjera tiče se uloge socijalnih (državnih) transfera. Javni transferi vrlo su važan izvor dohotka u obliku mirovina, obiteljskih i drugih naknada. S obzirom da pripadnici srpske manjine češće od drugih skupina koriste naknade socijalne

pomoći, reforma sustava socijalne pomoći može poboljšati položaj korisnika ili pridonijeti integraciji korisnika u tržište rada (povećanje osnovice, unaprjeđenje pristupa naknadama socijalne pomoći, *workfare* projekti i njihov utjecaj na povećanje zarada korisnika pomoći).

Naposljetku, kako se regionalna pripadnost pokazala kao relativno važan faktor u objašnjavanju razlike u broju kućanstva s niskim dohotkom između Hrvata i Srba, nužno je razvijati i provoditi politiku smanjivanja regionalnih nejednakosti i ravnopravnog razvoja Hrvatske. U tom su smislu važni projekti podrške razvoju gospodarskih aktivnosti, infrastrukture i socijalnih usluga na slabije razvijenim i ratom pogođenim područjima te davanje prioriteta ovim područjima prilikom provođenja mjera aktivne politike zapošljavanja. Isto tako su važne mjere transformacije poljoprivrede i poticanja samozapošljavanja namijenjene ruralnim područjima.

LITERATURA

- Anthias, F. (2001). The concept of 'social division' and theorising social stratification: Looking at ethnicity and class. *Sociology*, 35(4), 835-854. doi:10.1177/0038038501035004003
- Berthoud, R. (1998). *The incomes of ethnic minorities*. ISER Report 98-1. Colchester: University of Essex, Institute for Social and Economic Research.
- Državni zavod za statistiku (2005). *Pokazatelji siromaštva od 2002. do 2004.* Priopćenje br. 13.2.2. Zagreb: Državni zavod za statistiku
- Državni zavod za statistiku (2008). *Pokazatelji siromaštva od 2005. do 2007.* Priopćenje br. 14.1.2. Zagreb: Državni zavod za statistiku
- Eurobarometer (2007). *Discrimination in the European Union*. Special Eurobarometer 263. Dostupno na http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/uploaded_files/documents/eurobarometer_report_en.pdf
- Evas, T. (2003). *Influence of ethnicity on the labour market opportunities in Estonia*. Budapest: Center for Policy Studies, Open Society Institute.
- Galster, G.C., Quercia, R.G., Cortes, A. & Malega, R. (2003). The fortunes of poor neighborhoods. *Ur-*

- ban Affairs Review*, 39(2), 205-227. doi:10.1177/1078087403254493
- Gradin, C. (2007). *Why is poverty so high among Afro-Brazilians? A decomposition analysis of the racial poverty gap*. IZA Discussion Paper No. 2809.
- Gradin, C. (2008). *Poverty among minorities in the United States: Explaining the racial poverty gap for Blacks and Latinos*. ECINEQ Working Paper No. 96. Dostupno na <http://www.ecineq.org/milano/WP/ECINEQ2008-96.pdf>
- Justino, P., & Litchfield, J. (2003). *Economic exclusion and discrimination: The experiences of minorities and indigenous peoples*. London: Minority Rights Group International.
- Kanižaj, I. (2006). *Manjine – između javnosti i stvarnosti: nacionalne manjine u novinama 2001-2005*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Kenway, P., & Palmer, G. (2007). *Poverty among ethnic groups: How and why does it differ?*. Joseph Rowntree Foundation. Dostupno na <http://www.jrf.org.uk/bookshop/eBooks/2042-ethnicity-relative-poverty.pdf>
- Lichter, D.T., Qian, Z., & Crowley, M.L. (2005). *Poverty and economic polarization among America's minority and immigrant children*. National Poverty Center Working Paper 05-06.
- Lučev, I., & Tadinac, M. (2008). *Kvaliteta života u Hrvatskoj – povezanost subjektivnih i objektivnih indikatora te temperamenta i demografskih varijabli s osvrtnom na manjinski status. Migracijske i etničke teme*, 24(1-2), 67-89.
- Platt, L. (2007). *Poverty and ethnicity in the UK*. Bristol: The Policy Press.
- Ringold, D., Orenstein, M.A., & Wilkens, E. (2003). *Roma in an expanding Europe: Breaking the poverty cycle*. Washington, DC: World Bank.
- Šućur, Z. (2004). *Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. Revija za sociologiju*, 35(1-2): 45-60.
- Šućur, Z. (2005). *Siromaštvo kao sastavnica socio-kulturnog identiteta Roma*. U M. Štambuk (ur.), *Kako žive hrvatski Romi* (str. 133-157). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Tomova, I. (1998). *Ethnic dimensions of poverty in Bulgaria*. Washington, DC: World Bank. Dostupno na <http://siteresources.worldbank.org/EXT-GLDEVLEARN/Resources/IlonaTomova.pdf>
- Tsakoglou, P. & Papadopoulos, F. (2002a). *Aggregate level and determining factors of social exclusion in twelve European countries. Journal of European Social Policy*, 12(3), 211-225. doi:10.1177/0952872002012003394
- Tsakoglou, P., & Papadopoulos, F. (2002b). *Poverty, material deprivation and multi-dimensional disadvantage during four life stages: Evidence from the ECHP*. U M. Barnes, C. Heady, S. Middleton, J. Millar, F. Papadopoulos, G. Room, & P. Tsakoglou, *Poverty and social exclusion in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- United Nations Development Programme (2006a). *At risk: Roma and the displaced in Southeast Europe*. Bratislava: UNDP Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States.
- United Nations Development Programme (2006b). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. Zagreb: UNDP Hrvatska.
- United Nations Development Programme (2007). *Kvaliteta života u Hrvatskoj: regionalne nejednakosti*. Zagreb: UNDP Hrvatska.
- Vlada Republike Hrvatske (2003). *Nacionalni program za Rome*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
- Vlada Republike Hrvatske (2005). *Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
- World Bank (2006). *Croatia: Living standard assessment. Volume 2: Background papers*. Washington, DC: World Bank.
- Vlada Republike Hrvatske & Europska komisija (2007). *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske*. Zagreb: Vlada RH, Europska komisija.

Summary

INDICATORS OF ECONOMIC EXCLUSION AMONG CROATS AND ETHNIC MINORITIES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Zoran Šućur

*Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

The main aim of the paper was to analyse the distribution of household income in Croatia among ethnic groups (Croats and ethnic minorities) in low-income households. The second aim was to analyse basic socio-demographic characteristics of low-income households from different ethnic groups. The third aim was to determine the differences between majority and minority groups in the non-monetary and cumulative deprivation indicators, and the fourth was to examine the differences in the position of ethnic minority groups on the labour market. The source of data was the European Quality of Life Survey, which was carried out in Croatia in 2006 by the UNDP Croatia. Due to small subsamples of ethnic minority groups, the data for the majority group was compared with the data for Serbian and other minority groups (12 ethnic minority groups). The share of the Serbs living in low-income households was about two and a half times the share of the Croats, while the share of persons from other ethnic minority groups living in low-income households was about 3% larger than the share of the Croats. Age, type of household, the number of employed household members, the region of residence and the size of town accounted for about two thirds of the gap in the overall number of persons with low income between the Croats and the Serbian ethnic minority (the number of employed household members accounted for almost one third of the mentioned difference). The Serbs more frequently than Croats or persons from other ethnic minority groups receive social assistance or means-tested benefits and have a less favourable position on the labour market. Based on the research findings, some policy measures are suggested in order to reduce the gap in the number of persons with low income between the majority group and ethnic minority groups.

Key words: economic exclusion, income distribution, low-income households, non-monetary deprivation, ethnic minorities, Croatia.